

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 333. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm10052.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XXXV.

(Den 19de Oktober.)*Mine Herrer!*

De hundrede Dage er et rundt Tal, som vel ikke med aritmetisk Nøjagtighed angiver Tiden enten mellem Napoleons anden Landing ved Fréjus til hans sidste Slag ved Waterloo, eller mellem hans anden Tronbestigelse og sidste Afsked; men, hvad der historisk er langt vigtigere end alle kronometriske Snurrepiberier: det giver Hukommelsen en bekvem Hvilepunkt, og det mageløse Skuespil et eget Navn, hvorved det strax springer frem i sin Helhed, for hvem der kjender det, og hvorunder Sagnet derom vil flyve fra Slægt til Slægt, ligesom Napoleon siger, hans Ørnebanner, saa snart det atter vajede paa fransk Grund, fløj fra Taarn til Taarn, men hvilede først, da det naade Vor-Frue-Kirke (Nôtre-Dame) i Paris.

Ja, m. H., hvad Historien fordem har været hos alle Hovedfolkene, og da især hos vore Fædre i det høje Norden, *det* skal Historien blive igjen, i det mindste hos os: ikke mere ligne en Pen, der kryber hen ad Papiret, men en Fugl, der paa Ørnevinger sejler stolt over Tiderne, udspejder med Falkesyn de store Begivenheder og dvæler kun ved *dem*. De vil jo ikke misforstaa mig: jeg er selv for det meste en Bogorm, selv Skribent saa at sige fra Barns Ben, og inderlig overbevist om, at Menneske-Slægtsens 335Erfaring fra Slægt til Slægt aldrig for nøjagtig kan føres til Bogs, da det er ved stille Granskning *af den*, ved et grundigt historisk Studium, Menneske-Naturen i hele sit Rigdoms-Dyb og Livs-Udviklingen i alle sine Retninger efterhaanden skal komme for Lyset: Mennesket lære at forstaa sig selv; medens al Erfaring lærer, at baade ved store og ved smaa Begivenheder er det tit en ved første Øjekast ubetydelig Omstændighed, der kaster Lys paa det hele. Mig kan det derfor umulig falde ind, at nedsætte enten boglig Kunst i det hele eller Historiebøger, hvori de sikre Efterretninger saa nøje som muligt er skilt fra de løse Rygter, og hvori alt, hvad der kan tjene til at oplyse en stor Begivenhed eller en Række af Begivenheder, med Flid er samlet og klogelig forbundet; men ligesom det kun til enhver Tid vil være ganske faa, der baade har den Lyst til boglig Syssel, som ene driver Værket, og de Evner og den Lejlighed, det, for at lykkes, kræver, saaledes vil der igjen forholdsvis altid kun være faa historiske Læsere; thi ét er at kunne stave sig frem i en Bog og, naar man gjør sig Umage, læse taalelig; og noget ganske andet er det, at kunne læse med den Lyst og Lethed, man maa have, for virkelig at læse Bøger baade med Nytte og Fornøjelse; og Historiebøger læser endelig faa eller ingen saaledes, uden Lysten vækkes og Arbejdet lettes ved en mundtlig Fortælling, der udelader alt, hvad kun de lærde spørge om, løber let over alt det uvæsentlige og forbinder levende det hele i én stor Personlighed.

En saadan mundtlig Historie, et saadant Fremstagn, det kan derimod, som Erfaring lærer, til alle Tider forlyste baade store og smaa; og skjønt naturligvis baade Nyttens og Fornøjelsens er i Grad lige saa forskellig som Menneskenaturen i sine Enkeltheder, saa frembringer den dog nødvendig i det hele en højere og ædlere Forestilling om den Menneske-Natur, vi alle dele, om de store Kræfter, hvormed den er udrustet, om de vidunderlige Omskiftelser og 336det mangfoldige Storværk, et eneste kort, men virksomt Liv kan avle, og endelig om den høje Oprindelse og det store Maal, der nødvendig maa høre til en Natur, saa herlig udrustet; med ét Ord: den levende Historie, der mindes de daadfulde og stiller os det forbigangne Storværk lyslevende for Øjne, *den* vækker og udvikler med Nødvendighed Tanken om det vidunderlige, det udødelige, det guddommelige i Menneske-Naturen, ikke som en tom Indbildning, men som en sand Virkelighed, der beviser sig selv. Saa længe derfor Sagnet om menneskeligt Storværk levende forplanter sig fra Slægt til Slægt, saa det gjør Oldingen veltalende og lærer Barnet at lytte, saa længe skal vi altid hos et Folk finde urokkelig Tro paa Menneskets Slægtskab med Guderne og Kald til Udødelighed; men saa snart Sagnet forstummer, eller, hvad der er det samme, bliver koldt og dødt, *da* synker Folket i det hele sammen i sit Støv, glemmer eller betvivler alt, hvad der hæver os over Jorden og Øjeblikket, og færdes derefter: slæber sig gjennem Verden og finder, at Døden er i Grunden bedre end Livet, fordi de kjende kun Livets Farer og Livets Møje, ikke dets himmelske Lyst og store, grænseløse Udsigter.

Dette, m. H., er heller ingenlunde nogen ny Opdagelse, det har de højere begavede til alle Tider følt, og ingensteds mere levende end i vort Norden, hvor det ikke blot i den dunkle Oldtid aldeles har passet, hvad man fortalte om de saliges Øer, hvor de hedenfarne levede, eller om Valhal, hvor Kæmperne daglig faldt, men rejste sig igjen, naar Brage slog Harpen: det træffende Sindbillede paa Kraftens Udødelighed, hvor de vældige leve i Folkesange, som daglig forstumme og daglig opstaa, for at vandre fra Mund til Mund; nej, ikke blot i vor egentlig poetiske Tid, da Brage, Hjarne og Stærkodder var alle Vegne, ligesom hos Grækerne Apollo og Muserne, Linos, Orfevs og Homer, – ikke blot da lod Folkene i Norden 337deres Helte leve med sig;

men dybt ind i Middelalderen, Korstogene forbi, drog jo de islandske Skjalde og Sagamænd omkring til Kongers og Jarlers Gaarde, opfriskede overalt Ihukommelsen af forbigangen Storhed: af Olav Trygvesøns og Hellig-Olavs og Sigurd Jorsalfars, saa vel som af Tors og Rolvs, Frodes og Stærkodders Bedrifter. Ja, selv da ogsaa den islandske Kunst, der kom Naturen til Hjælp, hvilede paa sine Lavrbær, som den aabenbar hviler i de islandske Sagaer og øjensynligst i den mageløse Heimskringla, selv da følte man jo godt, det var flittig og henrivende Tale om det store i Fortiden, der skulde vedligeholde Forbindelsen mellem Himmel og Jord og vække Efterslægten til at fortsætte Forgængernes Værk, og sammenstræbe med dem til det fælles store Maal, som er det klarede Liv og u dødelig Ære.

Dertil er jo i Grunden alle vore Kirker bygte, og alle vore Skoler indrettede; og skjønt det vist nok, folkelig betragtet, var en Fejl ved dem, at Talen i dem næsten udelukkende var om en overnaturlig Storhed, som hos Moses og Kristus, eller en unaturlig, som hos de romerske Helte, medens *den* Storhed, der falder Mennesket i det hele og Nordboen i Særdeleshed naturlig, blev almindelig miskjendt, glemt eller nedsat, saa var dog aabenbar Talens Tørhed, Mathed og Kulde dens største Lyde, som gjorde Kirkerne tomme og Skolerne til aandelige Tugt- og Forbedringshuse, man kom i for sine Synders Skyld og vendte gladelig Ryggen det snarest muligt.

Men tror De vel nu, m. H., at enten vore Fædre eller nogen Slægt virkelig foretrak det tørre, matte og kolde, foretrak Tale som en Bog for det fri, det friske, det vingede Ord, foretrak Død og Magtesløshed med sort paa hvidt for Liv og Kraft i Aanden? Nej, det være langt fra! for det er umuligt; men Sagen er, at vi var døde og magtesløse i Aandens Verden og maatte da nødvendig te os derefter; men [vi kan dog endnu] fryde os ved Livet, saa 338snart vi møde det, naar det kun er ét Liv, vi kan deltage i; og et saadant er nødvendig det naturlige Menneskeliv, lige saa vel i sine kraftigste som i sine svageste Ytringer; saa naar Fortidens store Mænd og Begivenheder gjenfødtes i et levende Ord, da føle vi os vel stærkest tiltrukne af vore nærmeste Frænder, vore Folkehelte, men føle os dog beslægtede med dem alle og begejstrede til, efter Kræfternes Maal og Tidens Lejlighed, at ligne dem.

Og nu, m. H., jeg vil ingenlunde prøve paa at forklare Dem Livets Hemmelighed, der hos hele Folk, Tider og Slægter er os lige saa dunkel som hos hver enkelt; men jeg vil gjøre Dem opmærksom paa den glædelige Nyhed, at der virkelig igjen er kommet Liv i Ordet om alt det usynlige, som nogen Sinde tiltalte Mennesket: Liv i Historien, saa den igjen vil blive de gamles Lyst at fortælle og de unges at høre, blive det levende Baand, der sammenknytter fjærn og nær, Tider og Slægter, det forbigangne med det nærværende, lægger Pelion paa Ossa, eller Dovre midt i Danmark, ej til at bestorme Himlen, men til at betragte den lidt nærmere, og fryde sig ved smilende Udsigter i det tilkommende. Derpaa vil jeg gjøre Dem opmærksom og tillige derpaa, at denne Oplivelse af Historien staar i uadskillelig Sammenhæng med Fornyelsen af Fortidens Storværk, uden hvilken det nødvendig bliver os dødt og fremmed, saa vi enten tage Sagnet derom for Fabel og Æventyr eller betragte det som Værk af Væsener fra en anden Verden, med hvem vi har intet til fælles, og til hvem vi da umulig kan opsvinge os.

Saaledes var det ret aabenbar i de sidste og fornemmelig i det attende Aarhundrede, da man i den saakaldte kritiske Historie sædvanlig stræbte at bevise, at alle gamle Efterretninger om Vidundere og Storværk enten var blotte Fabler og Æventyr eller maatte, for at blive troværdige, saaledes beskæres og kalfatres, at baade Mænd og Begivenheder blev Mage til, hvad man til alle Tider kan se i det 339mindste hver anden Dag, og Smaating imod Frederik den eneste og Syvaarskrigen og hvad andet, der kun lader sig tænke i saadan en oplyst Tid, som der aldrig før har været paa Jorden.

Men nu kom *Napoleon*, og forbavsede ikke blot Verden ved et enkelt Storværk, som man kunde kalde et Lykketræf, men ragede frem i sin Kreds som en Kæmpe mellem Lilleputter, og tilbagelagde en Løbebane af tyve Aar, hvorpaa hvert Trin, Fejltrinnene iberegne, er et Kæmpeskridt; saa enten Lykken følger eller svinger ham, og enten man vil berømme eller laste, hvad han gjør, maa man dog tilstaa, det er ikke blot, hvad man nu plejede at kalde stort, men hvad man længe kaldte kolossalsk, gigantisk, romantisk, æventyrligt, fabelagtigt, umuligt, kun Fostre af en ophedet Fantasi, eller dog saaledes udsmykket og forvandlet af Digtere og Sagamænd, at man knap kan gætte sig til, hvad historisk der ligger til Grund, aldrig være vis paa, om det, som Sesostris og Soroaster, eller Tor og Odin, er historiske eller blot mytiske Personer, der tales om.

Ja, m. H., skjønt jeg aldrig véd, jeg har set det paa hans lange Synderegister, saa gjorde dog Napoleon en stor Ulykke paa den saakaldte kritiske Historie, hvad jeg i mine unge Dage stræbte at bevise, ved at behandle hans Historie som en stor Folke-Myte; men da man ingen Ære vinder ved at slaa en død ihjel, skulde jeg næppe nævnet [det], hvis han ikke med det samme havde gjort den virkelige Historie en udmærket Tjeneste og, uden selv at vide det, udrevet den af Dødens Strube; men *det* har han, i det hans Daad har bidraget og vil fremdeles bidrage uberegnelig til at oplive Troen paa Oldtidens Storværk.

Lægge vi nu hertil, hvad der snart maa slaa os alle: at *Korsika* dog næppe kan være den eneste Krog, hvor endnu sent i det 18de Aarhundrede en Helt som de gamle kunde fødes, *Frankrig* næppe være den bedste, 340endsige da den eneste Helte-Amme, *Valpladsen* umulig være Menneske-Aandens kjæreste Skueplads, - se, da er Napoleon os ikke blot et Særsyn i det nittende Aarhundrede, men Herolden for en ny

Række af Stormænd, som hver i sit Folks Aand og i sin beskikkede Kreds skal forklare de gamle og bevise, det er ikke blot i Bøgerne, men ogsaa i Livet, Forstanden har sin Poesi, klar, men derfor dog lige saa dyb som den dunkle hos det Folk, hver Stormand tilhører.

Medens vi derfor maa beklage, at vi hos Napoleon ej kan elske, hvad vi maa beundre, er det os dog [en] Fornøjelse at fremhæve alt det store, der udmærker og omringer ham, og vi tabe ingenlunde Modet, fordi han ender saa ynkelig; som om Storheden skulde dø med ham, fordi hans tindrende Stjerne ej taber sig, fordunklet af en højere Glans, men slukkes i et ægyptisk Mørke; han synker ikke som en Helt for sin Overmand, men gribes og pines ihjel som en Misdæder. Vi tabe ikke Modet; thi *det* bliver hans egen Sag og i det højeste Frankrigs og Italiens, af hvis Skjød han opstod, midt i den glimrende Kreds af sine tusende vældige, der dog omsider næsten alle troløse forlod ham, uden at ænse, at deres Storhed var uopløselig knyttet til hans, som den store Brændpunkt, hvoraf den Glans, de alle delte, vidunderlig udsprang.

Han ligger paa sine Gjerninger, den store Tyran; og langt være det fra os, om vi kunde, at grave ham op eller græde ham tilbage! men *hans Storhed* vil vi ikke glemme, maa vi ikke give til Pris for Dværgenes Haan, som trampe paa hans Grav; thi *den* er os ikke blot et Segl paa Fortidens Storhed, men ogsaa et Pant paa Fremtidens, naar Kræfterne, som slumre i ædlere Folkefærd, vaagne: vaagne fribaarne eller dog kun i Baand, der kan løses med Lempe, og udfolde sig da i den medfødte Glans. Med Herolden bag os, leve vi i de store Udsigters Tid, saa det gjælder kun om, at de blive levende for os, som 341de er lyse, ja, staa lyslevende for os; da vil vi, selv graahærdede, smile ad al den Smaalighed, der øjeblikkelig kan omlejre og betyngne os, fordi vi endnu tør haabe at overleve den; og er vi unge, da regne vi den slet ikke, men berede os kun ivrig til at tage Del i det ny Levnedsløb, og fryde os i Haabet om den Glans, der upaatvivlelig snart vil oprinde og, i det mindste i Norden, omstraale en Kreds af Mænd og en Række af Begivenheder, der forholde sig til Napoleon med hans Kreds og hans Storværk, som det gamle Nordens Guder og Helte, Kvad og Sagn forholde sig til Gallers og Etruskers.

Ja, hvem der har en Oldtid som vi, høster allerede anderledes Frugt af Napoleons Historie end det Folk, som intet større kjender; thi naar vi har fortalt hinanden *den*, om hvis Rigtighed det var Galenskab at tvivle, da træde vore gamle Helte os i Møde som gjenløste fra Hades, og selv Vingtors æventyrlige Bedrifter vinde billedlig Sandhed for os, da det bliver klart, vi behøve kun at tænke os alle Nordens Kæmper sammensmeltede til én, med Modstandere derefter, da har vi Tor med sin Hammer og Jætterne med Stenhjærtet. - Vi skal ogsaa komme til at beundre, hvad vi elske.